

концептуальної інформації, котра являється категорією всього тексту. Подтекст формує ядро контентно-концептуальної інформації, він може бути не тільки інтенційним, а й окказіональним. Присутність подтекста в поезії характеризується наявністю в тексті сигнал-маркерів, при допомозі котрих виявляється подтекст і на котрі повинен орієнтуватися інтерпретатор при здійсненні перекладу. Подтекст поетичного твору визначається як підтекстовий образ, котрий функціонує в межах його макрообразної структури твору і його можна назвати субсемантичним. Разом з образами автосемантичним, синсемантичним субсемантичний образ являється рівноправним виміром макрообразної структури поетичного твору. Для декодування і перекладу субсемантичного образу необхідно дослідження системи внутрішніх текстових зв'язів, основу котрої складають два процеси: процес повторення родственных елементів в тексті і процес їх ретроспективного співвідношення.

Ключевые слова: подтекст, переклад, декодування, підтекстовий образ, макрообразна структура, образна домінанта, контекст, коннотація, імплікація, автосемантичний образ, синсемантичний образ, субсемантичний образ.

Summary. *Kykot V. Implied sense and adjacent translation relevant phenomena.* The article deals with research of nature, decoding and translation of implied sense as a constituent of a poem macroimage. It also presents comprehensive study of implied sense and such adjacent phenomena as implication and connotation. It focuses on implied sense properties as dominant features in translation and context role in its interpretation. Implied sense is considered as comprising a poem main content. Adequate reception and translation of content-conceptual information that is a category of the whole text are impossible without implied sense understanding. Implied sense forms content-conceptual information nucleus and it can be not only intentional but also occasional. Implied sense presence in a poem is characterized with text available signal-markers that help to reveal the implied sense and are the landmarks in the course of translation. A poem implied sense is defined as implied sense image functioning within the frame of poem macroimage structure and it can be named as subsemantic image. Apart with autosemantic and synsemantic images the subsemantic image is an isometric dimension of a poem macroimage structure. To decode and render a subsemantic image it is necessary to examine the system of inner text relationship that is based on the two processes: the process of related text elements repetition and the process of their retrospective correlation.

Key words: implied sense, translation, decoding, implied sense image, macroimage structure, image dominant, context, connotation, implication, autosemantic image, synsemantic image, subsemantic image.

УДК 821.161.2.09

Анна КРИВОПИШИНА

МАСОВА ТА ЕЛІТАРНА ЛІТЕРАТУРИ: КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ І ПРОБЛЕМА СМАКУ

У статті розглянуто основні критерії розмежування масової та елітарної літератури. Особливу увагу приділено питанню смаку читачької аудиторії як важливого критерію оцінки творів сучасної української літератури. Наголошується на тому, що сьогодні неможливо чітко відмежовувати масову та елітарну літератури, адже дедалі продуктивнішим стає взаємопроникнення стилів, поліфонія жанрових різновидів, тож у багатьох сучасних творах наявні ознаки як масового, так і високого мистецтва. Співіснування двох видів літератури далеко не статичне, це змінні величини літературної системи, у якій кожна епоха розставляє власні акценти. Можливо констатувати, що поняття елітарного та масового мистецтва набуває різного змістового наповнення залежно від конкретних культурно-історичних умов, панівних концепцій та поглядів наукової спільноти. Визнання певного художнього твору як зразка елітарної чи масової літератури залежить від багатьох чинників: часу написання, настанови автора, можливостей читача, а також від особливостей епохи, в межах якої оцінюють твір. У контексті сучасної літературної ситуації можемо говорити про релятивність естетичного та художнього як центральних категорій естетики, а також відносність поняття художності в літературі початку ХХІ століття. У статті висунуто гіпотезу, що художність творів сучасної літератури, яка відповідає критеріям елітарної, визначається насамперед яскравою оригінальністю творчого замислу, незвичайним змістовим оформленням, тонкою символікою, асоціативністю. Часто такий текст є «відкритим», містить велику кількість потенційних, можливих значень, жодне з яких не може бути домінуючим, оскільки їхня актуалізація залежить від інтерпретативних стратегій реципієнта. Натомість художність у масовій

літературі залежить від ступеня відповідності твору певній формулі та стійким жанровим конструктам, а також визначається рівнем задоволення очікувань і потреб масового читача, що звернувся саме до цього жанру.

Ключові слова: елітарна література, масова література, літературний процес початку XXI століття, критерій смаку, реципієнт, літературні ієрархії, художність, жанр, жанрово-тематичний канон, бестселер.

Постановка проблеми. Літературний процес початку XXI століття як своєрідна перехідна епоха настільки складний та неоднозначний, що його вивчення щоразу виявляє якісь нові аспекти, пов'язані з соціокультурною атмосферою цього періоду. Межа століть позначена актуалізацією взаємодії масового та елітарного типів творчості, прагненням письменників максимально наблизитися до мас, апелюючи до їхніх естетичних смаків.

Тривалий час у літературознавстві застосовувався ціннісно-ієрархічний підхід до літературної творчості, відповідно до якого виділяли два основні типи літератури – елітарну та масову, що орієнтовані на культурні потреби різних категорій читачів. Проте розвиток науки про літературу характеризується зміною підходів до певних питань, тож останнім часом поняття «елітарності» й «масовості» зазнали багатьох переоцінок. Сьогодні немає чітких критеріїв розмежування високої та масової літератури, поняття літературного «верху» й «низу» викликають численні дискусії та суперечки. Ми не можемо чітко відмежовувати такі типи літератури, адже сучасні жанри та стилі взаємодоповнюють один одного, користуючись здобутками та стратегіями попередніх епох, тож у багатьох сучасних творах наявні ознаки як масового, так і високого мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі літературознавці намагаються обґрунтувати можливість функціонування літературних ієрархій, визначаючи основні типологічні відмінності між високою та низькою літературою (Б. Дубін, Я. Поліщук, В. Халізов, М. Черняк). Вивченню масової літератури як цілісного явища сприяв системний підхід, запропонований П. Бурдье та Н. Луманом. Феномен масової літератури в умовах сучасної культурної ситуації вивчали Дж. Кавелті, Ф. Моретті, А. Рейтблат, П. Свірські, Дж. Сібрук. Найбільш ґрунтовні дослідження художніх особливостей сучасної масової літератури здійснені в межах соціологічного підходу (Л. Гудков, А. Рейтблат, Е. Трохимова тощо). Статус та іманентні риси «високої» художньої літератури в культурологічному аспекті розглядали Т. Адорно, І. Віткевич, Х. Ортега-і-Гассет. Жанри та соціальні функції масової літератури стали предметом студій низки російських науковців (О. Богданової, В. Гончарова, А. Макарової, І. Саморукова, В. Тимофєєва). Вивченню специфіки української літератури в умовах масової культури присвячені праці вітчизняних дослідників (Я. Голобородька, Н. Зборовської, А. Таранової, С. Філоненко).

Мета статті – розглянути основні критерії розмежування масової та елітарної літератури, визначити критерії, які найбільш повно відповідають особливостям сучасної літературної ситуації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Диференціація елітарної (високої, інтелектуальної) та масової (популярної, тривіальної, формульної, низької) літератури завдячує еволюції письменства як естетичної стратегії. Ще в епоху античності та класицизму зародилася дискусія щодо протиставлення високих жанрів низьким, виділення їхніх відмінних типологічних рис та домінант. І лише на початку XXI століття після незрозумілого для «пересічного споживача» (В. Єшкілев) постмодернізму утверджується потреба в гармонійному поєднанні елітарної та масової культур як важливої передумови появи нового типу творчості. У системі суспільної ієрархії цінностей письменник, що прагне стати популярним, має пристосовуватися до масових смаків. Поділ на елітарну та масову літератури досить умовний, проте немає сумніву, що провідні естетико-художні ознаки високої літератури протилежні рисам масової.

Розглядаючи поняття «висока література» в соціологічному аспекті, Т. Гундорова називає таку літературу одним із способів протиставлення себе народним масам. На думку дослідниці, розмежування високої та популярної культур спричинене такими фактами, як

«перетворення культурних цінностей на товар, поява артистичної антрепризи [4, 68]», що увиразнили особливу естетику сприйняття сфери високого мистецтва як такого. Як слушно підкреслює С. Філоненко, твір високої літератури – унікальний, «так само, як і читацький досвід, що дає реципієнтові повне задоволення [14, 82]», такий твір можна перечитувати кілька разів, і щоразу він відкриватиме нові смисли. Натомість на обмеженості та вузькості «високої» літератури наполягає Дж. Кавелті, підкреслюючи, що така література має невелику кількість шедеврів та відображає лише «інтереси і стосунки елітарної аудиторії [7, 44–45]», що її читає.

Справді, висока та масова літератури відповідають різним культурним потребам, тому й орієнтовані на різні типи читачів. Зрозуміло, що кожне з цих понять не можна розглядати окремо, адже, перебуваючи в опозиції, вони становлять нерозривну єдність. Що ж покладено в основу терміна «масова література»: визначення якості чи кількісний показник? Як зазначає Ю. Лотман, поняття масової літератури передбачає наявність обов'язкової антитези – деякої вершинної культури, тож «говорити про масову літературу як тексти, що не розділені за ознаками поширення, цінності тощо <...> очевидно, не має сенсу [9, 819]». На думку Дж. Сторі, масову літературу «завжди визначають за допомогою чи то явного, чи то неявного протиставлення іншим концептуальним категоріям: народній культурі, панівній культурі, культурі робітничого класу тощо [11, 13]».

Масова література не розрахована на різночитання, вона пропонує величезний масив часто однотипних текстів, орієнтованих на поверхове ознайомлення, тож, як правило, вдруге до таких творів не повертаються. В основу кожного жанру масової літератури покладено чіткий канон, що «передбачає як проблемно-тематичну визначеність, так і жорстку структуру, коли за кожним елементом форми закріпленій певний зміст [10, 106]».

Якими ж критеріями слід послуговуватися, диференціюючи масову та елітарну літератури? Як критерій смаку читацької аудиторії визначає оцінку творів масової літератури? Спробуємо відповісти на ці питання.

На думку Г. Блума, елітарною можна назвати літературу, яка характеризується насамперед оригінальністю, дивністю, незвичністю та новизною [див.: 2]. Необхідними ознаками високої літератури Т. Гундорова називає унікальність та невідтворюваність, адже художній текст, який не відповідає цим критеріям, може перетворитися на зразок кітчу. Загалом, визначаючи критерії елітарної літератури, більшість дослідників беруть до уваги змістово-формальні, філософські, естетичні, стильові параметри.

Масову літературу часто називають особливою жанровою системою, де позиція автора обов'язково «визначається принципом відповідності очікуванням аудиторії, а не спробами самостійного й незалежного осягнення світу [6, 33]». В основу всіх її жанрово-тематичних різновидів покладено усталений канон, що визначає типові ситуації, колізії, сюжетні ходи, проблематику, можливі варіанти серійних штампів та загалом регламентує формально-змістову єдність твору. Таким чином, масова література суворо структурована, тобто організована відповідно до канонів, що утверджувалися найбільш успішними зразками попередніх епох. Так, Б. Дубін до масової літератури зараховує такі жанри, як: мелодрама, авантюрний (зокрема авантюрно-історичний) роман, кримінальний роман (детектив), наукова (science-fiction) та не-наукова (fantasy) фантастика, вестерн, любовний (дамський, жіночий, рожевий) роман [див.: 3]. Сьогодні до цього переліку деякі науковці додають жанри трилера, бойовика, шпигунського та костюмно-історичного роману. Таким чином, уже приналежність літературного твору до одного із цих жанрів визначає його місце в літературній ієрархії.

Якщо для літератури високої карколомний сюжет та непередбачувана інтрига не так важливі, то наявність сильного пригодницького струменя в текстах масової літератури виступає ледь не найголовнішою вимогою, визначальним чинником їхньої популярності. Крім того, важлива ознака більшості текстів масової літератури – єдність місця, дії та часу, що дозволяє сконцентрувати дію в одній площині, уникнути розлогих відступів та міркувань, зосередивши основну увагу на розвитку сюжету. В естетичному аспекті популярній літературі властива нормативність, типовість образотворчих засобів, простота мови та використання стильових кліше.

У творах масової літератури герої діють у впізнаваних соціальних обставинах і типових ситуаціях, долаючи проблеми й труднощі, знайомі для більшості читачів. Масова література, як правило, має позитивний пафос, уникає неприхованої повчальності, проте ледь не з перших сторінок зрозуміло, що зло буде покарано, а добро переможе. Часом у такій літературі можуть розглядатися й важливі морально-етичні проблеми, виражаються «ескапістські переживання» людини, що, на думку В. Халізева, відповідають «її намаганням втекти від життя з його одноманітністю, нудьгою й повсякденним роздратуванням [16, 150]». Натомість висока література часто новаторська за змістом, постійно розробляє нові теми, сповнена філософських роздумів та інтелектуальних пошуків. Персонажі більшості творів елітарної літератури насправді не є героями в прямому розумінні цього слова, адже вони більше думають та рефлексують, аніж стають учасниками якихось подій. Тому в змістовому плані така література традиційно перебуває над горизонтом очікувань основної маси читачів, почасти залишаючись не зрозумілою та не прийнятою своєю епохою. Хоча іноді в площині тематики й проблематики можемо спостерігати деяку спорідненість цих типів літератури. Зокрема йдеться про соціальний характер тем масової літератури – критика вад суспільства, життєві невдачі, поетика маргінесу, злочин і покарання тощо.

Важливим критерієм диференціації масової та елітарної літератур, на нашу думку, може виступати критерій художності. Гармонійна відповідність змісту й зумовленої ним форми передбачає максимальну взаємозалежність, життєву й естетичну вмотивованість усіх частин твору. За переконанням В. Тюпи, сутність художності не можна описати раціонально-логічними методами, радше вона притаманна певній історичній епосі як сукупність ціннісних орієнтацій та смаків читачів, як культурно змінне явище або навіть стратегія естетичного [12]. На думку Л. Кавун, «наукове осягнення художності передбачає «естетичний» аналіз тексту, тобто аналіз сукупності чинників художнього враження в естетичній визначеності й обґрунтованості цього враження [13, 114]». Тому дослідити літературний твір на предмет художності означає вивчити його в естетичному аспекті.

Деякою мірою однобічними видаються спроби літературознавців звести художність лише до поцінування художніх якостей та ступеня досконалості літературного твору, що значно спрощує власне зміст цього поняття, ігноруючи такі важливі компоненти, як зв'язок з автором, історичною епохою та особливостями сприйняття конкретним типом читача. На нашу думку, під поняттям художність слід розуміти цілісний процес, який залежить від конкретного історико-літературного періоду та об'єднує такі складові: автор – твір – сприйняття художнього твору. Якщо читач масової літератури отримує задоволення від схематизму сюжету та типовості характерів, передбачуваності жанрових конструктів масової літератури, чи можемо ми говорити про художність текстів такого типу літератури? Питання залишається відкритим.

На нашу думку, художність творів сучасної літератури, яка відповідає критеріям елітарної, має визначатися насамперед яскравою оригінальністю творчого замислу, незвичайним змістовим оформленням, тонкою символікою, асоціативністю. Такий текст є «відкритим» (У. Еко), містить велику кількість потенційних, можливих значень, жодне з яких не може бути домінуючим, оскільки їхня актуалізація залежить від інтерпретативних стратегій реципієнта. Натомість художність у масовій літературі залежить від ступеня відповідності твору певній формулі та стійким жанровим конструктам, а також визначається рівнем задоволення очікувань і потреб масового читача, що звернувся саме до цього жанру.

На початку ХХІ століття відбувається «зміна особи» і письменника, і читача, специфіку якої слушно артикулював Ю. М. Лотман: «Читач хотів би, щоб його автор був генієм, але при цьому ж він хотів би, щоб твори цього автора були зрозумілими. Такий «доступний геній» може потішити читача зрозумілістю своєї творчості [8, 72]». Організуючою домінантою масової літератури стають смаки й уподобання певного кола читачів. Часто детектив, любовний чи пригодницький роман розраховані на читача, що не особливо знається на художній культурі, не має розвинутого витонченого естетичного смаку та значного читацького досвіду. Такий реципієнт не висуває до тексту особливих вимог, не

орієнтується на критерії мистецької досконалості, насолоджуючись власне процесом читання. Основні стратегії взаємодії автора й читача дослідив У. Еко у праці «Роль читача». Порівнюючи тексти різних епох, учений доводить, що у всіх текстах діють однакові механізми, а модель читача з плином часу абсолютно не змінилася – читання таке ж неухвалне та невдумливе. Саме тому з читачами можна гратися, при цьому змушуючи їх співпрацювати з текстом.

Висока література орієнтована насамперед на ерудованого читача з літературною пам'яттю і тонким естетичним смаком, що добре знайомий із текстами, до яких відсилає автор. Такий кваліфікований реципієнт не потребує спеціальних пояснень чи виразних маркерів інтертекстуальності, як-от: прямі посилання на першоджерела, що часто наявні у творах масової літератури. Читач популярної літератури не апелює до естетичних цінностей твору, як правило, він не впізнає відомий сюжет у новій обробці, не звертає уваги на мовні огріхи, одноманітність виражальних засобів та деякі сюжетні невідповідності. У творах масової літератури він шукає насамперед розваги та задоволення своїх смаків. Звичайно, критерій смаку відіграє важливу роль в оцінці якості творів масової літератури, може стосуватися жанру, тематики, проблематики, образності, стилю, проте він не є визначальним. Смаки читачів залежать від багатьох чинників, часом вони можуть бути нав'язаними, тож такий критерій, на нашу думку, є найбільш суб'єктивним.

Ще одним додатковим критерієм розмежування може виступати критерій популярності й тиражу. Проте слід підкреслити, що тираж книги – суто формальний, кількісний показник її популярності, що свідчить про успіх чи неуспіх серед широкого кола читачів. Твори масової літератури дуже швидко можуть стати відомими, здобути маркер «бестселер» завдяки рекламі, маркетинговим технологіям, а то й просто потрапивши під віяння моди. Як зауважує С. Філоненко, поняття «бестселер» означає «незрівнянно більшу популярність книжки порівняно з іншими [15, 13]». Бестселером книга може стати тоді, коли загальні обсяги продажу зростають миттєво й перевищують десятки тисяч примірників. На думку М. Александрова, бестселер – це вибір дня, що повністю належить сучасності, він зумисно розрахований на популярність тут і зараз, написаний «не для вічності, адже в принципі байдужий до випробування часом [1, 106]».

Висновки. Загалом, між елітарною та масовою літературою досить складно провести чіткі межі, адже для сучасної літературної ситуації в Україні характерне розмивання кордонів, послаблення звичного протистояння між ними. Слід наголосити, що масова література, яка традиційно займає найнижчу сходинку в літературній ієрархії, у свою чергу, не однорідна як за художніми якостями, так і за ступенем популярності серед читачів. Не всі тексти такої літератури є «псевдомистецтвом», реципієнтами якого стають люди з низьким культурним рівнем і малорозвиненими естетичними смаками. Саме тому всередині поля масової літератури доцільно розробити та застосовувати окрему класифікацію художніх текстів. Крім того, співіснування двох видів літератури далеко не статичне, це змінні величини літературної системи, у якій кожна епоха розставляє власні акценти. Можемо констатувати, що поняття елітарного та масового мистецтва може набувати різного змістового наповнення залежно від конкретних культурно-історичних умов, панівних концепцій та поглядів наукової спільноти. Визнання певного художнього твору як зразка елітарної чи масової літератури залежить від багатьох чинників: часу написання, настанови автора, можливостей читача, а також від особливостей епохи, в межах якої оцінюють твір.

Сьогодні елітарна література не протистоїть масовій, а радше конкурує з нею, тож кількісна перевага однієї не означає знецінення іншої. Останнім часом у літературознавчих дослідженнях дедалі частіше висловлюється думка, про неможливість і неактуальність поділу літератури на елітарну та масову. На нашу думку, така позиція видається досить декларативною, тому потребує ґрунтовного всебічного вивчення. Наша розвідка лише деякою мірою окреслює означене питання, тож проблема вироблення та удосконалення критеріїв розмежування елітарної та масової літератури залишається актуальною та перспективною для подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Александров Н. Кухня бестселлера / Н. Александров // Литературное обозрение. – 1994. – № 11–12. – С. 106–109.
2. Блум Г. Західний канон: книги на тлі епох / Г. Блум; пер. з англ. – К.: Факт, 2007. – 720 с.
3. Гудков Л. Литература и общество: введение в социологию литературы [Электронный ресурс] / Л. Гудков, Б. Дубин, В. Страда. – М.: РГГУ, 1998. – Режим доступа: <http://www.iek.edu.ru/publish/pusl5.htm>.
4. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії / Т. Гундорова. – К.: Факт, 2008. – 284 с.
5. Эко У. Роль читателя. Исследования по семиотике текста / У. Эко. – М.: Симпозиум, 2005. – 512 с.
6. Зверев А. Что такое «массовая литература»? / А. Зверев // Лики массовой литературы США. – М., 1991. – С. 33–34.
2. Кавелти Дж. Изучение литературных формул / Дж. Кавелти // Новое литературное обозрение. – 1996. – № 22. – С. 33–64.
3. Лотман Ю. М. Культура и взрыв / Ю. М. Лотман. – М, 1992. – 272 с.
4. Лотман Ю. М. Массовая литература как историко-культурная проблема / Ю. М. Лотман // О русской литературе / Ю. М. Лотман. – СПб.: Искусство, 1997. – 842 с.
5. Массовая литература сегодня: учебн. пособ. / Н. А. Купина, М. А. Литовская, Н.А.Николина. – М.: Флинта; Наука, 2009. – 424 с.
6. Сторі Дж. Теорія культури та масова культура. Вступний курс / Дж. Сторі; пер. з англ. С. Савченка. – Харків: Акта, 2005. – 359 с.
7. Тюпа В. И. Парадигмы художественности (конспект цикла лекций) / В. И. Тюпа // Дискурс. – 1996. – № 3–4. – С. 175–181.
8. Філологічні семінари: Літературна критика і критерії художності / редкол.: М.К.Наєнко та ін. – К.: Логос, 2009. – Вип. 12. – 244 с.
9. Філоненко С. Масова література: влада жанрів і жанрових канонів / С. Філоненко // Слово і час. – 2010. – № 8. – С. 81–93.
10. Філоненко С. Не творчість, а індустрія / С. Філоненко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2010. – № 1. – С. 11–15.
11. Хализев В. Е. Теория литературы: учебн. для студ. высш. учеб. заведений / В. Е. Хализев. – 4-е изд., испр. и доп. – М.: Высш.шк., 2007. – 405 с.

Одержано редакцією 14.01.2013 р.

Прийнято до публікації 25.01.2013 р.

Аннотация. Кривопишина А. Массовая и элитарная литературы: критерии разграничения и проблема вкуса. В статье рассмотрены основные критерии разграничения массовой и элитарной литератур. Особенное внимание уделено вопросу вкуса читательской аудитории как важного критерия оценки произведений современной украинской литературы.

Подчеркивается, что сегодня невозможно четко разграничить массовую и элитарную литературы, ведь все более продуктивным становится взаимопроникновение стилей, полифония жанровых разновидностей, поэтому во многих современных произведениях имеются признаки как массового, так и высокого искусства. Сосуществование двух видов литературы не может быть статичным, это переменные величины литературной системы, в которой каждая эпоха расставляет свои акценты. Можем констатировать, что понятие элитарного и массового искусства приобретает разное содержательное наполнение в зависимости от конкретных культурно-исторических условий, господствующих концепций и взглядов научного сообщества.

Признание определенного художественного произведения как образца элитарной или массовой литературы зависит от многих факторов: времени написания, установки автора, возможностей читателя, а также от особенностей эпохи, в контексте которой оценивают произведение. В современной литературной ситуации можно говорить о релятивности эстетического и художественного как центральных категорий эстетики, а также относительности понятия художественности в литературе начала XXI века. В статье выдвинута гипотеза, что художественность произведений современной литературы, которая отвечает критериям элитарной, определяется прежде всего яркой оригинальностью творческого замысла, необычным смысловым оформлением, тонкой символикой, ассоциативностью. Часто такой текст является «открытым», содержит большое количество потенциальных, возможных значений, ни одно из которых не может быть доминирующим, поскольку их актуализация зависит от интерпретативных стратегий реципиента. Зато художественность в массовой литературе зависит от степени соответствия произведения определенной формуле и устойчивым жанровым конструктам, а также определяется уровнем удовлетворения ожиданий и потребностей массового читателя, который обратился именно к этому жанру.

Ключевые слова: элитарная литература, массовая литература, литературный процесс начала XXI века, критерий вкуса, реципиент, литературные иерархии, художественность, жанр, жанрово-тематический канон, бестселлер.

Summary. *Kryvopyslyna A. Mass and elite literature: criteria of differentiation and the problem of taste.* The basic criteria of mass and elite literature differentiation are considered in the article. Particular attention is paid to the matter of readers' taste as an important criterion of quality assessment of modern Ukrainian literature works.

It is accentuated that nowadays it is not possible to distinguish clearly mass and elite literature, because interpenetration of styles, polyphonic genre varieties become more productive, so many modern literary works have features of mass and high art. Coexistence of two types of literature is not static, these are the literary system variables in which each epoch puts its own accents. It could be stated that the concept of elite and mass art acquires a different semantic content depending on the specific cultural and historical conditions, prevailing concepts and views of the scientific community.

Recognition of a certain literary work as an example of an elite or popular literature depends on many factors: the time of writing, the aim of the author, the reader's capabilities, as well as on the peculiarities of the epoch within which the work is assessed. In the context of contemporary literary situation we can talk about aesthetic and art relativity as the main categories of aesthetics and also a relativity of an artistry concept in the literature of the beginning of the XXI century. The article regards the hypothesis that the artistry of modern literature works that satisfies the criteria of elite literature is determined primarily by a striking originality of a creative concept, unusual semantic processing, subtle symbolism, associativity. Such a text is usually «open», it contains a large number of potential, possible meanings, none of which can be dominant because their actualization depends on interpretive strategies. But the artistry in the popular literature depends on the extent of literary work correspondence to a particular formula and stable genre constructions and is determined by the level of meeting the expectations and needs of a mass reader who paid attention to this particular genre.

Keywords: elite literature, mass literature, literary process of the beginning of the XXI century, the criterion of taste, recipient, literary hierarchy, artistry, genre, genre and thematic canon, bestseller.

УДК 81'255

Наталія КАВУН

ТЕОРІЯ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ В СУЧАСНІЙ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІЙ РЕЦЕПЦІЇ: ЛЕКСИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізується художній текст як одиниця художнього перекладу, особливості перекладу художнього образу, труднощі перекладу художніх творів. Висвітлено перекладознавчі проблеми лексики крізь призму рефлексії основних літературознавчих підходів.

Ключові слова: художній стиль, художній образ, художній текст, художній переклад, проблема художнього перекладу.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сучасного літературознавства є художній переклад або ж перекладацька діяльність, що передбачає не лише зіставлення оригіналу й відповідника, осмислення процесу перекладання, але й ряду інших питань, пов'язаних, наприклад, з ідеєю принципової перекладності (Ф. Флора), вивченням корпусу поетичних норм і технік (Дж. Фолена), розмірковуваннями над сутністю національного в літературі (Й. Штрелка, Ф. Штріх, І. Франка) тощо.

Художній переклад відіграє величезну роль в розвитку мови і збагаченні національної культури. Саме завдяки письмовим перекладам художньої літератури людство має можливість ознайомитися з культурними надбаннями інших народів, виникає можливість взаємодії та взаємозбагачення літератур та культур. Звісно ж, що переклади прозових та поетичних творів стають невід'ємною частиною національної культури та літератури. Художній переклад – це «відтворення тексту іншою мовою, перекодування його з мови оригіналу на мову сприймача [2, 81]».

Актуальність теми підтверджується зростаючим інтересом до тексту в його всеохопному значенні, необхідністю всебічного аналізу різних типів представленої в ньому інформації,